

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli 27 april 1926 kl. 2 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående taxorna för leverans av elektrisk kraft från statens tertiärstationer.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 305, hava herr *Lindgren* m. fl. anfört följande:

Motionen.

”Under den tid kungl. vattenfallsstyrelsen drev propaganda för en allmänare landsbygdselektrifiering höll dåvarande överingenjören, nuvarande överdirektören hos styrelsen den 16 april 1917 ett föredrag vid kungl. lantbruksakademiens sammankomst (Lantbruksakademiens handlingar och tidskrift år 1917 sid. 353—375), vari redogörelse lämnades för statens åtgärder för landsbygdens elektrifiering.

I detta föredrag redogöres (handlingarna sid. 363) för de taxor, till vilka styrelsen i allmänhet levererar kraft från tertiärstationerna:

- A. Enligt kilowattmemetare med pris av 25 öre per kilowattimme under kvällen efter arbetsdagens slut och 10 öre per kilowattimme under övrig tid. Denna taxa brukar resultera i ett pris per kilowatt och år av 69 kr.
- B. Enligt maximimetare kombinerade med kilowattmemetare med följande pris:
 - 1) En årlig anslutningsavgift av 250 kr.;
 - 2) ett årligt grundpris av 80 kr. per maximalt uttagen kilowatt;
 - 3) en förbrukningsavgift av 1:75 öre per kilowattimme.

Denna senare taxa lär endast i undantagsfall ha medgivits, då däremot den förstnämnda i allmänhet tillämpas med de senare vidtagna jämkningar, som framtvingats av abonnenternas krav. Då förenämnda redogörelse rörande vattenfallsstyrelsens taxor måste anses avse att klargöra styrelsens taxepolitik och utgjort grunden för ett flertal elektriska distributionsföreningars tillkomst, föreslås med stöd av vad här anförts,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de elektriska distributionsföretag, som äro anslutna till statens kraftverk, må erhålla rättighet att erhålla elektrisk kraft från statens tertiärstationer enligt den under B härovan anförda eller därmed i prisläge jämförliga taxa; att den maximalt uttagna effekten skall beräknas såsom medelvärde av de åtta högsta avläsningarna.”

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande av vattenfallsstyrelsen över ovan återgivna motion, vilket yttrande såsom bilaga fogats till detta utlåtande.

Yttrande av vattenfallsstyrelsen.

Utskottet.

Frågan om de taxor å elektrisk kraft, som vattenfallsstyrelsen tillämpar vid sin landsbygdistribution, har under de senare åren varit synnerligen aktuell. Från ett stort antal till statens vattenfallsverks distributionsnät anslutna distributionsföreningar å landsbygden, vilkas ekonomiska ställning på grund av allmänt kända förhållanden blivit mer eller mindre försvagad, har vid upprepade tillfällen framställts krav på taxesänkningar. Även efter införandet av den i vattenfallsstyrelsens bifogade yttrande omnämnda s. k. 1923 års rabatttaxa har såväl genom motioner till riksdagen som eljest gjorts gällande, dels att vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor bort ytterligare sänkas och dels att dessa taxor vore högre än de taxor, som i allmänhet tillämpades av privata kraftverk. De sålunda framställda anmärkningarna gävo i början av år 1924 anledning till att Kungl. Maj:t på hemställan av vattenfallsstyrelsen bemyndigade dåvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för verkställande av en utredning om de taxor, vattenfallsstyrelsen tillämpar vid sin landsbygdistribution, i jämförelse med dem, som uppbäras av enskilda liknande distributionsföretag. Utredningen avsåg även att vinna upplysning, huruvida de konsumenter, som få sin kraft genom vattenfallsstyrelsens landsbygdistribution, vore sämre ställda än enskilda företags abonnenter av samma kategori. De sakkunniga skulle jämväl yttra sig angående den betydelse, avgifterna till statens vattenfallsverk hade för abonnenterna i förhållande till det kraftpris, som av dem i sin helhet måste erläggas. Vid avgivandet av sitt yttrande skulle de sakkunniga taga i övervägande, huruvida fördelar skulle för statens vattenfallsverk och dess abonnenter vinnas, genom att formen för vattenfallsstyrelsens ifrågavarande taxor i något avseende omlades.

De sakkunniga hava den 5 februri 1925 avgivit sitt betänkande i ämnet (Statens offentliga utredningar 1925: 18) och därvid dels föreslagit fastställandet av viss taxa för vattenfallsstyrelsens landsbygdistribution och dels hemställt, att ett belopp av 4 miljoner kronor, varmed vattenfallsstyrelsens anläggningskostnader för landsbygdistributionen enligt den verkställda utredningen överstiga anläggningarnas nuvarande värde, måtte avskrivas. Denna avskrivning har ansetts nödvändig för att den föreslagna taxan skulle kunna tillämpas och kravet på vattenfallsverkets räntabilitet samtidigt upprätthållas.

Det må även erinras, att under nu pågående riksdag en interpellation framställdt inom andra kammaren till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, huruvida det kunde förväntas åtgärder från statsrådets sida för åstadkommande av billigare och ändamålsenligare taxor för statens kraftverks landsbygdsubonenter. Vid besvarandet den 23 april 1926 av nämnda interpellation erinrade departementschefen bl. a. om den ovan berörda sakkunnigeutredningen. Det framhölls, att den föreslagna taxeformen måste anses vara den för flertalet distributionsföreningar lämpligaste. Valfrihet för abonnenterna mellan rabattaxa och maximaltaxa borde icke ifrågakomma, varemot vattenfallsstyrelsen, när särskilda förhållanden det påkallade, borde erbjuda även annan form för energiavgifternas erläggande än den normalt tillämpade. Till förslaget om avskrivning

å vattenfallsverkets anläggningskostnader för landsbygdsdistributionen med 4 miljoner kronor hade departementschefen hittills icke haft anledning intaga ställning i annan mån än att han vid beredningen av budgetförslaget till innevarande års riksdag måst konstatera, att det icke var möjligt att av skattemedel bereda tillgång till det anslag å 4 miljoner kronor, som utgjorde förutsättning för den ifrågasatta avskrivningen. Departementschefen framhöll slutligen, att han för egen del hyste ett livligt intresse för åvägbringande av lättnad för de i vissa fall hårt betungade distributionsföreningarna och enskilda konsumenterna. Det vore dock icke möjligt att även genom en betydande taxenedsättning bringa effektiv hjälp, då de av vattenfallsstyrelsen debiterade energiavgifterna endast utgjorde en mindre del av konsumenternas kostnader för den förbrukade energien. En sådan mera betydande nedsättning skulle däremot betänkligt försvaga vattenfallsverkets ekonomi och räntabiliteten av däri nedlagda lånemedel. I de fall, där någon distributionsförenings ställning blivit ohållbar, kunde det för vattenfallsstyrelsen liksom för föreningens kreditgivare vara av intresse att genom lämpliga åtgärder söka bereda möjlighet för föreningens fortsatta verksamhet. Huruvida till de speciella åtgärder, som på grund av särskilda förhållanden även ur rent affärsmässig synpunkt kunde finnas försvarliga och lämpliga, jämväl skulle kunna läggas en generell taxesänkning, sådan som de sakkunniga föreslagit, bleve i hög grad beroende av den allmänna ekonomiska utvecklingen under den närmaste framtiden.

Den i föreliggande motion behandlade frågan angående taxorna för leverans till landsbygden av elektrisk kraft från statens vattenfallsverk har sålunda nyligen varit föremål för en ingående utredning. Av vattenfallsstyrelsens yttrande framgår vidare, att styrelsen redan till en del vidtagit den av de sakkunniga föreslagna taxesänkningen, i det att priset för bottenkraften från och med den 1 januari 1926 nedsatts från 350 kronor till 250 kronor per kilowattår, vilket enligt vattenfallsstyrelsens uttalande innebär, att styrelsen tillsvidare och intill dess det för avskrivningen erforderliga anslaget beviljats påtager sig en ökad förlust på landsbygdsdistributionen. Några ytterligare sänkningar förklarar sig vattenfallsstyrelsen icke finna för närvarande möjliga. Med stöd av statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet ovan berörda svar å framställd interpellation i frågan torde man dock kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t framdeles, därest den allmänna ekonomiska situationen därtill giver anledning, kommer att taga under övertvägande frågan om vidtagandet av åtgärder för genomförandet av ytterligare sänkning av ifrågavarande taxor.

Vid sådant förhållande synes det utskottet mindre lämpligt att riksdagen på grundval av den föreliggande motionen ingår på en prövning av taxefrågan. Det torde nämligen kunna ifrågasättas, huruvida den av motionärerna förordade maximaltaxan kan anses vara den för flertalet distributionsföreningar å landsbygden lämpligaste.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 april 1926.

På utskottets vägnar:

ELOF LINDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg, Schill, Fjellman, Pettersson* i Köping, *Lilliecreutz, Herou, Heidig, Morfeldt, Andersson* i Löbbo och *Larson* i Tönnersa.

Bilaga.

Till Riksdagens andra kammarens 4:de tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss av den 12 februari 1926 har vattenfallsstyrelsen blivit anmodad att avgiva yttrande rörande vid årets riksdag i andra kammaren väckt motion, nr 305, angående taxorna för leverans av elektrisk kraft från statens tertiärstationer. Med anledning därav får vattenfallsstyrelsen anföra följande.

I det av motionärerna åberopade föredraget, som hölls våren 1917, omtalas visserligen, såsom motionärerna framhålla, vattenfallsstyrelsens taxor vid denna tidpunkt. Motionärernas uppfattning, att föredraget skulle ha utgjort grunden för ett flertal av de elektriska distributionsföreningarnas tillkomst och att vattenfallsstyrelsen därför skulle anses skyldig tillåta övergång till den i föredraget meddelade taxan av industrityp, av motionärerna kallad taxan B, kan emellertid icke vara riktig. Vattenfallsstyrelsen har nämligen till varje förening direkt meddelat sina villkor för kraftabonnemangen, vilka naturligtvis måst avpassas både med hänsyn till det växlande penningvärdet och till övriga förutsättningar och därför, även beträffande taxan A, endast i relativt få fall blivit helt överensstämmande med de i föredraget på lantbruksakademien lämnade orienterande upplysningarna. Varje förening har vidare efter vederbörlig prövning träffat bindande avtal om kraftleverans. Och det är naturligtvis dessa med varje förening avtalade särskilda villkor, som utgöra grunden för föreningarnas tillkomst.

Motionen är ett nytt exempel på huru *orienterande upplysningar* åberopas som *utfästelser* med bortseende från såväl föreliggande, juridiskt bindande avtal som även från de förutsättningar, på vilka förstnämnda upplysningar varit baserade. Lika gärna som distributionsföreningarna skulle vara berättigade till vissa förmåner på grund av de under våren 1917 lämnade upplysningarna, borde trafikanterna å statsjärnvägarna ha rätt att tillämpa de i början av 1917 gällande frakttarifferna även längre fram. En köpare, som erhållit en priskatalog i början

av 1917, borde under 1918 kunna framställa anspråk på att få inköpa materiel efter denna för att nu endast nämna några exempel på de egendomliga konsekvenser, till vilka denna åskådning skulle leda. Vattenfallsstyrelsen anser sålunda icke någon förening vara berättigad till i motionen föreslagen övergång till taxa B. I förbigående vill styrelsen emellertid vända sig mot den ofta framträdande tendensen, att, om ett visst medgivande på grund av särskilda omständigheter anses kunna ifrågasättas för ett *fåtal* distributionsföreningar, detta medgivande sedan kräves för *samtliga* föreningar.

Beträffande ifrågavarande föredrag må ytterligare nämnas, att detsamma omfattade en redogörelse för de arbeten, som av vattenfallsstyrelsen verkställdes under närmast föregående år. På basis av dessa hade vissa kraftleveranser redan avtalats. I föredraget angavs, till vilket pris kraft vid den tiden beräknades kunna levereras. Någon väsentlig fördyring hade då ännu icke gjort sig märkbar. Det bygdenät, som då var projekterat, hade en avsevärt mindre omfattning än det nu utförda; det var vida mer än nu koncentrerat till sådana områden, där utom lantbruk även industri i större omfattning kunde anslutas. Förutsättningarna voro alltså väsentligt gynnsammare än under den sedan verkställda elektrifieringen. Den av motionärerna önskade taxan B tillämpades i regel för mindre samhällen och industrier. För distributionsföreningar hade, fränsett vissa inom Trollhätte kraftverks område i ett tidigt stadium tillkomna föreningar av speciell typ (till väsentlig grad inriktade på samhällelig distribution), taxan A utslutande kommit till användning. Denna taxa ansågs på den tiden av såväl vattenfallsstyrelsen som distributionsföreningarna vara lämpligast. Vattenfallsstyrelsen hade vid samma tid ännu icke haft anledning taga ställning till spørgmålet om en *generell* tillämpning av taxan B gentemot distributionsföreningarna. Det ansågs visserligen vid tiden för föredraget sannolikt, att distributionsföreningarna längre fram, osagt dock när, skulle övergå från 10 och 25 öres taxan till annan taxeform, men väl att märka räknades därvid icke med övergång till taxan B, utan till en annan i föredraget omnämnd taxa.

Landsbygdens av 1917 års riksdag understödda krav på en alltmer omfattande bygdeelektrifiering föranledde vattenfallsstyrelsen att utbygga ett mera vidsträckt bygdenät, till stor del avsett enbart för lantbruket. Icke mindre än 69 % av de nu uppförda tertiärstationerna användas sålunda *enbart* av distributionsföreningarna och 38 % av den sammanlagda längden av bygdelinjerna användas *enbart* för dessa. Emedan kostnaden för detta vidsträckta distributionsnät icke rimligen kunnat läggas på industrien i så stor utsträckning som varit möjligt vid ett mera begränsat nät, skulle vid elektrifiering av landsbygden till nuvarande omfattning taxa B blivit för låg, även om förkrigspris varit rådande efter 1917. Än mindre möjligt blev det att tillämpa denna taxa under och efter penningvärdets våldsamma fall från hösten 1917 till och med 1920.

Taxa A kunde i motsats till taxa B bibehållas med tillägg av en viss engångsavgift i trots av penningvärdets fall, därför att energiförbrukningen snabbt tillväxte utöver vad som kunde påräknas före 1917 och den ökade energiavställningen vid tillämpning av taxa A, i motsats till taxa B, gav den ökning av inkomsten, som erfordrades för att vattenfallsstyrelsen skulle kunna, om ock med vissa förluster under startperioden, påtaga sig den förelagda uppgiften att i utsträckt omfattning och under dyrtid elektrifiera landsbygden.

Det är icke riktigt att framställa vattenfallsstyrelsens rabatter såsom enbart föranledda av abonnenternas krav. Rabattfrågan hade ju redan berörts i föredraget år 1917. Med hänsyn till den begränsade kraftuttagningen under startperioden och det låga penningvärdet gick landsbygdeelektrifieringen med förlust under åren 1917—1921. När år 1922 den orabatterade avgiften för första

gången blev tillräcklig för att täcka utgifterna, beslöts omedelbart en mindre tomgångsrabatt. Hösten 1923 fastställdes den mera vittgående rabatt, som tillämpats från och med 1923. Styrelsen har med andra ord beviljat rabatt, i den mån detta låtit sig göra, och har därvid fullföljt sitt program att tillhandahålla distributionsföreningarna kraft så billigt som möjligt. De av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga, som haft till uppgift att granska vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor, ha i sitt betänkande av den 25 februari 1925, sid. 28, uttalat, att "vattenfallsstyrelsens inkomstbehov från landsbygdsdistributionen vid nuvarande utsträckning av bygdenätet och vid nu rådande belastningsförhållanden kan under förutsättning av full förräntning av nedlagda kapital beräknas vara dels 6,3 öre pr kWh för den elektriska energien, uppmätt å bygdestationernas sekundärsida, dels 1,620,000 kronor för kraftens distribution över bygdenätet." Men dessa belopp kan vattenfallsstyrelsen icke påräkna genom 1923 års rabatttaxa, vilket sålunda bestyrker vattenfallsstyrelsens goda vilja att gå till och med något under självkostnaden. De sakkunnige ha visserligen i sitt betänkande föreslagit vissa sänkningar i rabatttaxan, men sakkunnige ha därjämte uttalat (sid. 40), att "såsom ett oeftergivligt villkor för ovanstående taxeförslags genomförande måste anses den förut omtalade avskrivningen av vattenfallsstyrelsens bokförda bygdenätskapital med 4 miljoner kronor. Sakkunniga anse därför oundgängligt, att statsmakterna vidtaga för denna avskrivning erforderliga åtgärder, därest det av sakkunniga framlagda taxeförslaget skall realiseras". I sin underdåniga skrivelse av den 20 februari 1925 har vattenfallsstyrelsen här till betonat, att det för avskrivning erforderliga beloppet icke får tagas av vattenfallsstyrelsens egna medel utan under alla förhållanden måste anvisas av andra statsmedel. I avsikt att för föreningarna möjliggöra ett bättre utnyttjande av kraften har vattenfallsstyrelsen emellertid redan nu medgivit en sänkning av priset för bottenkraften från 350 kronor till 250 kronor per kW och år, vilket innebär, att vattenfallsstyrelsen tillsvidare och intill dess det för avskrivningen erforderliga anslaget beviljas påtager sig en ökad förlust på landsbygdsdistributionen. Några ytterligare sänkningar kan vattenfallsstyrelsen sålunda för närvarande icke finna möjliga.

Frågan om taxans form — rabatttaxa eller maximaltaxa — har utförligt behandlats av de sakkunnige — betänkandets sid. 32—40 — och de sakkunnige ha anslutit sig till rabatttaxans form, sid. 40. I detta avseende nöjer sig vattenfallsstyrelsen med att hänvisa till de sakkunnigas uttalande.

På grund av vad här ovan anförts, får vattenfallsstyrelsen avstyrka den i motionen nr 305 i andra kammaren föreslagna skrivelsen.

Stockholm den 20 februari 1926.

F. VILH. HANSEN.

W. Borgquist.